

Handboek voor kringleiders

WERKEN in de kerk

Werken in de kerk is een reeks praktische handboeken voor kerkwerkers. In elk deeltje geven experts adviezen vanuit hun eigen ervaring. Daardoor zijn de handboeken breed toegankelijk en direct toepasbaar voor elke vrijwilliger en professional in de kerk. Reeds verschenen zijn:

- Handboek voor kinderwerkers
- Handboek voor kringleiders
- Handboek voor jeugdleiders
- Handboek voor kinder- en jeugdpastoraat
- Handboek voor catecheten

In voorbereiding zijn:

- Handboek voor jeugd- en kinderpastoraat
- Handboek voor oudsten en ouderlingen
- Handboek voor diakenen
- Handboek voor kerkelijke coaches
- Handboek voor kerkelijke communicatie

Eerste druk 2011

Tweede druk 2013

Derde, herziene druk 2019

Omslagontwerp : Kunny van der Ploeg, Berlijn

© 2011 Buijten en Schipperheijn *Motief*

Werkbladen en invulformulieren mogen voor toepassing in groepen vrij worden gekopieerd. Voor het overige van deze uitgave geldt, behoudens uitzonderingen door de Wet gesteld, dat zonder schriftelijke toestemming van de uitgever niets mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt.

ISBN 978-94-6369-053-9

www.buijten-motief.nl

Handboek voor kringleiders

Hayo Wijma
Peter van Genderen
Theodoor Meedendorp

Derde, herziene druk

Buijten & Schipperheijn Motief - Amsterdam

Inhoud

Woord vooraf	7
Inleiding	8
1 Waarom kringen?	10
2 Kringen, waar hebben we het over?	17
3 De kring en het grote geheel	25
4 Wat is een goede kringleider?	32
5 Hoe begin ik een kring?	39
6 Het voorbereiden en vormgeven van kringbijeenkomsten	45
7 In welke levensfase zit mijn kring?	51
8 Zelf groeien als kringleider	58
9 Van gesprek naar ontmoeting	64
10 Onderlinge zorg	72
11 Hoe bid je samen?	80
12 Hoe lees je samen de Bijbel?	86
13 Hoe gastvrij is mijn kring?	93
14 Kring in de buurt!?	99
15 Gezond omgaan met conflicten	107
16 Hoe voorkom ik een kringleiderburn-out?	111
Bijlage 1	
The Servant Song	116
Bijlage 2	
Model	117
Bijlage 3	
Visie	118
Bijlage 4	
Delegeren: Takenlijst voor de huiskring	119
Bijlage 5	
Checklist stijl van leidinggeven	121

Bijlage 6	
Zelfevaluatie	122
Bijlage 7	
Vorbereidingsformulier kringbijeekkomst	124
Evaluatieformulier kringbijeekkomst	125
Bijlage 8	
Verschil in geloofstalen	126
Bijlage 9	
Vorbereiden indeling huiskringavond	117
Bijlage 10	
Boven, Binnen, Buiten	128
Bijlage 11	
Evaluatieformulier voor de huiskring	131
Bijlage 12	
Werkblad persoonlijke ontwikkeling	133
Bijlage 13	
Coaching	135
Bijlage 14	
Intervisie	137
Bijlage 15	
Groepsdynamica en jouw manier van reageren	139
Bijlage 16	
Elk aanbod scheidt zijn eigen vraag	140
Bijlage 17	
Elke vraag zoekt een aanbod	143
Bijlage 18	
Professionele zorg	146
Bijlage 19	
Bijbelgebruik	148
Bijlage 20	
Boeken en websites	150
De schrijvers	151
Bronvermelding	152

Woord vooraf

Hoe stimuleer ik het onderlinge geloofsgesprek in de gemeente? Dat was de vraag waar ik zo'n twintig jaar geleden mee worstelde als predikant. Het antwoord vond ik in het bouwen aan een netwerk van huiskamerkringen, die ik toen de Gemeente Groei Groepen noemde. Wat een zegen was het om gemeenteleden te zien groeien in geloof, onderlinge gemeenschap en vrijmoedig getuigenis. Al spoedig draaiden er tientallen kringen in de gemeente. Geweldig dat heel veel mensen op kringen zitten binnen hun eigen gemeente, en dat steeds meer kerken werken met kleine groepen.

Tegelijk is het ook best een uitdaging om de kring fris te houden. Er is behoefte aan toerusting voor leiders van de kringen. Daarom ben ik blij met dit boek, dat op een gedegen wijze ingaat op de vragen waar kringleiders voor komen te staan en dat hun waardevolle inzichten en gereedschappen in handen geeft. Ik ben de schrijvers dankbaar voor hun inzet en ik verwacht dat de lezers profijt zullen hebben van dit boek, voor zichzelf en voor het functioneren van hun kring. Van harte aanbevolen!

Hans Eschbach, Evangelisch Werkverband

In 2011 verscheen de eerste druk van dit handboek voor kringleiders. Hans Eschbach was op dat moment nog directeur van het Evangelisch Werkverband. Als auteurs waren we dankbaar dat Hans een aanbeveling heeft willen schrijven in dit 'Woord vooraf'. Nu Hans is overleden, hebben we besloten om bij de derde druk deze aanbeveling van Hans te handhaven uit dankbaarheid voor al het werk dat Hans heeft gedaan om de inzet van kleine groepen in Nederland te stimuleren.

Inleiding

Geef je leiding aan een kleine groep in een kerkelijke gemeente? Dan is dit handboek iets voor jou. Een boek met achtergrondinformatie, praktische tips, opdrachten en oefeningen. Een boek over visie en de praktijk. Bedoeld om van kringleiders nog betere kringleiders te maken. Voortdurende toerusting vinden we namelijk erg belangrijk. We denken dat dit boek daar een goede bijdrage aan kan leveren.

Ben je eindverantwoordelijke in een kerkelijke gemeente en overweeg je te gaan werken met kleine groepen? Zijn er bij jullie ooit kleine groepen ingevoerd, maar vraag je je af hoe het nu verder moet? Dan is dit handboek ook iets voor jou. Kleine groepen kunnen namelijk niet zonder goede kringleiders en vragen tegelijk om een heldere visie. Beide dingen zijn nodig en dit boek helpt je om een visie te vormen die bij jouw gemeente past en om kringleiders goed te ondersteunen.

We zien dat steeds meer kerken werken met kleine groepen. Dat levert in veel gevallen mooie dingen op. Mensen die gezien en gekend worden. Mensen die persoonlijke aandacht krijgen. Mensen die groeien in hun geloof en Jezus willen volgen. Met vallen en opstaan, ondersteund door anderen. Terwijl ze samen optrekken als kleine groep. Daarnaast levert het werken met kleine groepen ook veel vragen op. Een mooi plaatje, maar hoe werkt dat in de weerbarstige praktijk? Is er één model of zijn er meerdere modellen? Het loopt niet goed, wat kunnen we daaraan doen? Dit boek is een goed hulpmiddel om in al deze verschillende situaties verder te komen.

We zijn enthousiast over kleine groepen en hebben er tegelijk ervaring mee dat het soms ingewikkeld kan zijn. Je komt elkaar tegen in een kleine groep. En waar mensen intensief met elkaar optrekken, gebeurt er wat! Maar juist daar kunnen de liefde en waarheid van Jezus zichtbaar worden. Wij hopen dat dit boek, geschreven voor kerken uit verschillende tradities, eraan bijdraagt

dat kerken open gemeenschappen worden waar de liefde van God handen en voeten krijgt en waar mensen welkom zijn. Waar niet alleen voor mensen gezorgd wordt, maar waar mensen ook uitgedaagd worden het goede nieuws van God van invloed te laten zijn op alle gebieden van hun leven.

“Ben ik alleen thuis, dan is er geen warmte of vuur, maar in de gemeente, waar de schare vergaderd is, wordt in mijn hart een vuur ontstoken dat oplaait tot een uitslaande brand.”

(Maarten Luther)

Inleiding bij de derde druk

Als er een derde druk van een handboek voor kringleiders nodig is, laat dat zien dat het handboek in een behoefte voorziet. Als schrijvers zijn we daar blij mee, dankbaar en ook wel een beetje trots. Bij de derde druk zijn een aantal hoofdstukken herzien: de hoofdstukken twee en vier zijn herschreven en er is een nieuw hoofdstuk toegevoegd: ‘Kring in de buurt!’

In onze optiek kunnen kringen ook van betekenis zijn in de buurt van de kring of je geloofsgemeenschap. Uitgaande van recente inzichten in de missionaire theologie is dit hoofdstuk toegevoegd: je leest over motieven tot – en aspecten van ‘Kring in de buurt!’ en consequenties waarvan het goed is je die te realiseren voordat je de buurt in gaat. Onze hoop is dat ook deze derde druk tot zegen mag zijn bij het werk in kringen en het leidinggeven daaraan.

De schrijvers

1

Waarom kringen?

10

HANDBOEK VOOR KRINGLEIDERS

Steeds meer kerken werken met kleine groepen. Het kan goed zijn dat je lid of zelf leider bent van een kleine groep. Wil je met overtuiging en plezier deel uitmaken van een kleine groep, dan is het belangrijk in ieder geval voor jezelf een antwoord te kunnen geven op de vraag: kringen, waarom eigenlijk? Waarom vind jij een kleine groep belangrijk? En welke goede redenen zijn er waarom een kerk voor een kringenstructuur zou kiezen?

Mensen zijn relationele wezens

Om maar met het meest basale te beginnen: geen mens kan zonder relaties met andere mensen. In de film 'Cast Away' verongelukt een vliegtuig met aan boord de zakenman Chuck Noland (gespeeld door de acteur Tom Hanks). Hij spoelt aan op een onbewoond eiland. Ook allerlei spullen uit dat vliegtuig spoelen aan, waaronder een volleybal. Het duurt niet lang of Chuck tekent een gezicht op die volleybal en geeft de bal een naam. Zo heeft hij een maatje om tegen aan te praten. Zijn er geen andere mensen in de buurt, dan roepen we zelf wel iets of iemand in het leven om tegen aan te praten.

Relaties geven je als mens de mogelijkheid om te groeien. Wie je bent, wat je vindt en wat je doet, wordt gevormd door de mensen met wie je regelmatig omgaat. Mensen die met je mee bewegen, maar ook mensen die je tegenspreken. Juist door het contact met anderen, bemoedigend en kritisch, wordt je karakter gevormd, groei je in wie je bent als mens en leer je in je dagelijkse leven de juiste keuzes te maken.

Ook als je christen bent of overweegt christen te worden, zul je ontdekken dat bovenstaand verhaal opgaat. In je eentje geloven mag dan voor veel mensen gemakkelijker en aantrekkelijker lijken, zonder direct contact met medegelovigen ontzeg je jezelf bemoediging en mogelijkheden om te groeien als christen. Ster-

ker nog: de Bijbel ziet geloven als iets wat je niet anders kunt dan samen met anderen beleven en vormgeven.

Gemeenschap in de Bijbel

God redt namelijk niet zozeer individuen, maar bouwt aan een nieuwe gemeenschap. Een gemeenschap waar hijzelf een onderdeel van is. Die rode draad begint al bij wat God van zichzelf laat zien. Hij openbaart zich als Drie-eenheid: Vader, Zoon en Geest. God bestaat in gemeenschap. Dat is zijn wezen. Daarmee laat hij zien dat gemeenschap onderdeel is van de door hem geschapen werkelijkheid, sterker nog, dat gemeenschap de hoogste vorm van leven is. Omdat mensen zijn gemaakt als beeldragers van God, zijn zij ook gemaakt voor relaties en gemeenschap. Blijft een mens op zichzelf, dan leeft hij niet in overeenstemming met hoe hij bedoeld is en zal er altijd een gevoel van leegte en een gebrek aan vervulling blijven.

Door de Bijbel heen zie je dat telkens de nadruk op 'gemeenschap' wordt gelegd. God zet niet één, maar twee mensen op de wereld om samen met Hem een gemeenschap te vormen. Het volk Israël wordt als een volk aangesproken, niet als een verzameling individuen. Jezus kiest twaalf leerlingen uit, een nieuw Israël, bedoeld om als nieuwe gemeenschap in haar manier van samenleven Gods karakter te laten zien. Gaat iemand Jezus volgen, dan bepaalt familienaam, leeftijd, werk of afkomst voortaan niet langer in de eerste plaats wie je bent, maar vormt Jezus zelf je nieuwe identiteit. En onmiddellijk ontvang je geestelijke broers, zussen, moeders en kinderen (Marcus 10). Met elkaar vormen volgelingen van Jezus een nieuwe familie waarbij de familieleden delen in elkaars eigendommen.

Paulus gebruikt het beeld van een lichaam waarbij alle ledematen elkaar nodig hebben en er geen een gemist kan worden (1 Korintiërs 12). Petrus schrijft over een tempel die bestaat uit levende stenen, met als belangrijkste hoeksteen Jezus Christus zelf (1 Petrus 2). De meeste brieven uit het Nieuwe Testament zijn niet gericht aan individuen maar aan gemeenschappen: daarbinnen worden ze gelezen en geïnterpreteerd.

Hoewel individualiteit belangrijk is, en er zeker toe doet, ben je als mens méér dan dat. Het deel uitmaken van een gemeenschap is geen extraatje, maar zo heeft God het bedoeld. In plaats van 'ik' ga je 'wij' zeggen. In plaats van je af te vragen wat God jou persoonlijk te zeggen heeft, ga je je afvragen wat God jou als lid van

de gemeenschap te zeggen heeft.

Hoe meer je groeit in je relatie met God, hoe meer je groeit in je relatie met andere mensen. En vervolgens kun je door de omgang met anderen de liefde en genade van God weer beter leren kennen.

“Er bestaat op geestelijk gebied een wetmatigheid die net zo onveranderlijk is als een wiskundige formule: een authentieke gemeenschap kan alleen groeien en bloeien als de leden van de gemeenschap in contact staan met God, want Hij is de schepper van de gemeenschap. Om in eenheid op elkaar afgestemd te kunnen zijn, zullen we eerst individueel afgestemd moeten zijn op God, omdat Hij zelf eenheid is en de menselijke eenheid heeft bedacht. Daarom is de kwaliteit en de levensvatbaarheid van een menselijke gemeenschap afhankelijk van de mate waarin de leden bereid zijn hun eigen afhankelijkheid van God te accepteren.” (Gilbert Bilezikian)

Waarom is er überhaupt een gemeenschap?

Waarom is God die christelijke gemeenschappen begonnen? Kort gezegd: Om het goede nieuws van Gods koninkrijk handen en voeten te geven en via mensen te laten zien wie hij is. Zo'n gemeenschap is er dan ook onder andere op gericht dat mensen een leven gaan leiden dat voor God aangenaam is, om hem daarmee te aanbidden (Romeinen 12:1). Aanbidding heeft namelijk niet allereerst te maken met liederen die je zingt, dat ook, maar meer nog met het leven dat je leidt. Daarbij heb je anderen nodig om persoonlijk en samen daarin te groeien. Zo word je samen 'zout van de aarde' en 'licht van de wereld' (Matteüs 5:13-16). Er ontstaat een christelijke gemeenschap die goed is, niet alleen voor de eigen leden, maar ook voor mensen daarbuiten; een gemeenschap die stimuleert om God te zoeken en hem te eren. Een illustratie van zo'n gemeenschap vind je in het bijbelboek Handelingen, waarin het leven van de eerste christelijke gemeente beschreven wordt.

“Allen die het geloof hadden aanvaard, bleven bijeen en hadden alles gemeenschappelijk. Ze verkochten al hun bezittingen en verdeelden de opbrengst onder degenen die iets nodig hadden. Elke dag kwamen ze trouw en eensgezind samen in de tempel, braken het brood bij elkaar thuis en gebruikten hun maaltijden in een geest van eenvoud en vol vreugde. Ze loofden God en stonden in de gunst

bij het hele volk. De Heer breidde hun aantal dagelijks uit met mensen die gered wilden worden.” (Handelingen 2:43-47)

Droom en werkelijkheid

Maar is dit niet een onbereikbaar ideaal? Juist als je intensiever met elkaar optrekt, juist als je probeert samen een gemeenschap te vormen, kun je elkaar tegen komen. En dan leer je niet alleen de mooie maar ook de moeilijke kanten van die ander kennen. Het gaat botsen en schuren. Al in het Nieuwe Testament wordt dat duidelijk. Lees de brieven van Paulus er maar op na. Een gemeenschap vormen met zeer verschillende mensen is geweldig, maar ook erg ingewikkeld. Reden om er maar niet aan te beginnen? Toch niet. Juist zulke intensieve relaties bieden de mogelijkheid om geestelijk te groeien. In liefde, genade en vergevingsgezindheid bijvoorbeeld. Ga je die relaties niet aan, dan valt er ook weinig te ontdekken en weinig te groeien.

“Degene die zijn droom van gemeenschap liefheeft, zal gemeenschap vernietigen (zelfs als zijn intenties oprecht zijn), maar de persoon die de mensen om hem heen liefheeft, zal gemeenschap scheppen.” (Dietrich Bonhoeffer)

Jezus Christus centraal

Van een christelijke gemeenschap wordt dan ook niet gevraagd om vanuit eigen kracht een ideaal hoog te houden of na te streven. Integendeel: in zwakheid wordt de kracht van Jezus zelf zichtbaar. Door zijn liefde en genade kan die bijzondere verbondenheid ontstaan tussen zeer uiteenlopende mensen, die het allemaal moeten hebben van Jezus. De kerk is namelijk geen museum voor heiligen, maar een ziekenhuis voor zondaars.

Voor de blijvende groei en opbouw van een christelijke gemeenschap zal dus ook elke keer weer Jezus Christus centraal moeten staan. Jezus maakt namelijk een eind aan alle zelfrechtvaardiging, die zich kan uiten in hoogmoed, je-beter-voelen-dan-anderen, het-toch-wel-goed-doen, status, trots, racisme. Dat doet hij door je te laten kijken naar het kruis. Zijn sterven is ervoor nodig jou te redden. Tegelijk maakt Jezus een eind aan alle zelfbeschuldiging, die zich kan uiten in minderwaardigheidsgevoelens, zelfhaat, onzekerheid, je verschuilen achter een façade. Door je opnieuw te laten kijken naar het kruis. Zoveel heeft Jezus ervoor

over om jou te redden! Als je je identiteit op die manier laat vormen door zijn genade, ontstaat er ruimte voor werkelijke christelijke gemeenschap.

Hoe werkt dat in de praktijk? Een paar voorbeelden. Als je spullen niet langer bepalen wie je bent, komt er ruimte je 'eigendom' niet voor jezelf te houden, maar te delen met anderen. Wanneer je ervan doordrongen raakt dat je, mét alle problemen die je hebt, geliefd bent door Jezus, komt er ruimte die problemen met anderen te delen. Wanneer de overtuiging groeit dat de ander jou meer wil doen lijken op Jezus en in Jezus jou bij voorbaat al accepteert, mag hij jou ook in liefde corrigeren. Wanneer je beseft dat jouw manier van geloofsbeleving niet de enig zaligmakende manier is, ontstaat er ruimte voor verscheidenheid en openheid om te leren van anderen. De genade van Jezus Christus is dus voorwaarde voor christelijke gemeenschapsvorming. En andersom: Juist door de christelijke gemeenschap kun je die genade van Jezus leren kennen en ervaren.

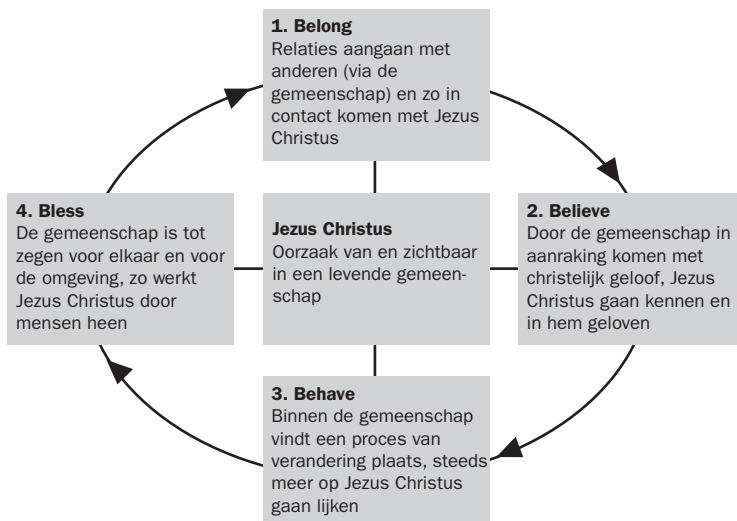
Waarom een gemeenschap van kleine groepen?

De kerk is een bijzondere gemeenschap, die niet kan zonder relaties met diepgang. Door die relaties kun je elkaar bemoedigen, aansporen, troosten en liefhebben. Kun je elkaar helpen levens te leiden die voor God en anderen aangenaam zijn. Kun je aan elkaar iets van Jezus laten zien. Zo groei je samen in het leren kennen van zijn liefde en genade.

Er is daarom veel voor het werken met kleine groepen te zeggen. Zeker omdat voor individueel ingestelde westerse mensen, ook voor christenen, gemeenschapsvorming niet vanzelfsprekend is. Veel verbanden en structuren die automatisch het met elkaar optrekken en meelevens bevorderden, zijn weggefallen. En kerkdiensten en vieringen zijn in de meeste gevallen niet de plek om deze meer diepgaande relaties vorm te geven. De vroegchristelijke kerk heeft dan ook vanaf het begin naast grote bijeenkomsten, bijeenkomsten aan huis gekend. Deze kleine groepen kunnen in elke tijd en cultuur vervolgens weer hun eigen specifieke kleur, omvang en doelstelling krijgen. Als ze maar effectief zijn in hun bijdrage aan werkelijke gemeenschap, waar een mens door een aantal andere mensen echt gekend en opgebouwd wordt, en waar het goede nieuws van God geleefd kan worden.

De 4 B's

Kleine groepen kunnen op deze manier bij uitstek de plek worden waar mensen het geloof vinden. Zeker wanneer de ontmoeting met Jezus Christus centraal staat in de kleine groep, zal dit zowel christenen opbouwen als niet-christelijke zoekers aanspreken.

Het bovenstaande schema laat zien hoe een gemeenschap kan worden opgebouwd, en hoe je niet-christelijke zoekers en nieuwe leden door middel van kringen in de gemeente kunt opnemen. Je gaat eerst bij een groep horen (Belong), waar je je thuis voelt, waar je geaccepteerd wordt zoals je bent. Pas als je je veilig voelt, kun je ook echt luisteren naar waar het in die groep over gaat en je ervoor openstellen daarin te gaan geloven (Believe). Wanneer je die inhoud kunt accepteren, zul je ook de consequenties ervan voor je eigen leven kunnen accepteren. Je gedrag verandert (Behave). Deze verandering heeft een positieve, zegenrijke uitwerking op anderen (Bless). Dit positieve effect heeft iets aantrekkelijks voor anderen, waardoor ze erbij willen horen (Belong). En zo kan de cirkel opnieuw doorlopen worden.

Werken met een model brengt een risico mee: het suggereert een grote mate van maakbaarheid. Als er twee dingen zijn die mensen niet zelf voor elkaar krijgen, dan zijn dat wel het proces van tot geloof komen en de vorming van een nieuwe geestelijke gemeenschap. Centraal in het model staat dan ook Jezus Christus. Hij is degene om wie alles draait. Alleen hij kan mensen veranderen en een nieuwe gemeenschap stichten.